1. స్థానిక స్వపరిపాలన సామర్థ్యాన్ని నెరవేర్చడంలో 73వ రాజ్యాంగ సవరణ ఎంతవరకు విజయవంతమైంది?

పరిచయం

1992లో 73వ రాజ్యాంగ సవరణ చట్టం గ్రామీణ స్థానిక సంస్థలు లేదా పంచాయతీలకు రాజ్యాంగ హోదా కల్పించడం ద్వారా వాటిని సాధికారపరచడం లక్ష్యంగా ఒక మైలురాయి సంస్కరణ. ఈ సవరణ భారతదేశంలో ప్రజాస్వామ్య వికేంద్రీకరణను ప్రోత్సహించడానికి మరియు స్థానిక స్వపరిపాలనను పెంచడానికి ప్రయత్నించింది.

73వ రాజ్యాంగ సవరణ విజయం:

1. అధికార వికేంద్రీకరణ

- 73వ సవరణ చట్టం పంచాయతీ రాజ్ సంస్థలకు (PRI) రాజ్యాంగ హోదా కల్పించడం ద్వారా అధికారాన్ని వికేంద్రీకరించింది, తద్వారా అవి స్థానిక విషయాలను పరిపాలించడానికి మరియు వారి వర్గాల అవసరాలను ప్రతిబింబించే నిర్ణయాలు తీసుకోవడానికి వీలు కల్పించింది.
- **ఉదాహరణ:** అధికరణం 243G PRI లు స్వయం ప్రభుత్వ సంస్థలుగా పనిచేయడానికి అధికారం ఇస్తుంది, ఆర్థిక అభివృద్ధి మరియు సామాజిక న్యాయం కోసం ప్రణాళికలను సిద్ధం చేయడానికి, అమలు చేయడానికి వీలు కల్పిస్తుంది.

2. పెరిగిన భాగస్వామ్యం

- **వివరణ:** ఈ సవరణ PRIలలో మహిళలు, షెడ్యూల్డ్ కులాలు (SCలు) మరియు షెడ్యూల్డ్ తెగలు (STలు) కు రిజర్వేషన్లను తప్పనిసరి చేసింది, దీని వలన అణగారిన వర్గాల నుండి రాజకీయ భాగస్వామ్యం పెరిగింది.
- **ఉదాహరణ:** 2021 నాటికి, దాదాపు 1.4 మిలియన్ల మంది మహిళలు PRIలలో పదవులను నిర్వహిస్తున్నారు, దీనితో భారతదేశం స్థానిక పాలనలో అత్యధిక మహిళా ప్రాతినిధ్యం కలిగిన దేశాలలో ఒకటిగా నిలిచింది.

3. సాధారణ ఎన్నికలు

- ఈ చట్టం ప్రతి ఐదు సంవత్సరాలకు ఒకసారి పంచాయతీలకు క్రమం తప్పకుండా ఎన్నికలు నిర్వహించేలా చేస్తుంది, అట్టడుగు స్థాయిలో ప్రజాస్వామ్య ప్రక్రియలను బలోపేతం చేస్తుంది.
- ఉదాహరణ: 73వ సవరణ అమలు చేసినప్పటి నుండి, చాలా రాష్ట్రాల్లో పంచాయతీ ఎన్నికలు క్రమం తప్పకుండా జరుగుతున్నాయి, భాగస్వామ్య రేట్లు తరచుగా 70% మించిపోయాయి.

4. పాలనలో స్వయంప్రతిపత్తి

- ఆర్థికాభివృద్ధి మరియు సామాజిక న్యాయం కోసం ప్రణాళికలను సిద్ధం చేసి అమలు చేయడానికి PRI లకు అధికారం ఇవ్వబడింది, తద్వారా వాటికి పాలనలో ఎక్కువ స్వయంప్రతిపత్తి లభిస్తుంది.
- ఉదాహరణ: వికేంద్రీకృత ప్రణాళిక ప్రక్రియను సమర్థవంతంగా అమలు చేసిన కేరళ వంటి రాష్ట్రాలు మానవ అభివృద్ధి సూచికలలో గణనీయమైన మెరుగుదలలను చూశాయి.

5. మెరుగైన సదుపాయాలను అందించడం

- 73వ సవరణ ప్రకారం వికేంద్రీకృత పాలన గ్రామీణ ప్రాంతాల్లో నీటి సరఫరా, పారిశుధ్యం, ఆరోగ్యం మరియు విద్య వంటి ప్రజా సేవలను మెరుగుపరచడానికి దారితీసింది.
- ఉదాహరణ: స్థానిక ప్రభుత్వంపై FDR నివేదిక కర్ణాటక మరియు పశ్చిమ బెంగాల్ వంటి సాధికారత కలిగిన PRIలు కలిగిన రాష్ట్రాలు మెరుగైన ఆరోగ్యం మరియు పారిశుద్ధ్య ఫలితాలను కలిగి ఉన్నాయని చూపిస్తున్నాయి.

6. రాష్ట్ర ఆర్థిక కమిషన్ల ఏర్పాటు

- ఈ సవరణ ప్రకారం PRIల ఆర్థిక సాధ్యతను నిర్ధారించడానికి, అవి సమర్థవంతంగా పనిచేయడానికి వీలుగా రాష్ట్ర ఆర్థిక కమిషన్లను ఏర్పాటు చేయాలి.
- ఉదాహరణ: అధికరణం 243-I రాష్ట్ర ఆర్థిక కమిషన్ల ఏర్పాటుకు వీలు కల్పిస్తుంది, ఇవి PRIల ఆర్థిక స్థితిని మెరుగుపరచడానికి చర్యలను సిఫార్సు చేస్తాయి.

7. జవాబుదారీతనాన్ని ప్రోత్సహించడం

- ఈ సవరణ సామాజిక తనిఖీలు మరియు గ్రామసభల వంటి విధానాలను ప్రవేశపెట్టింది, పౌరులు తమ స్థానిక ప్రతినిధులను జవాబుదారీగా ఉంచే అధికారం కల్పించింది.

73వ రాజ్యాంగ సవరణలోని లోపాలు:

1. పరిమిత అధికార వికేంద్రీకరణ: రాజ్యాంగ నిబంధనలు ఉన్నప్పటికీ, అనేక రాష్ట్రాలు పంచాయతీలకు గణనీయమైన అధికారాలు మరియు విధులను అప్పగించడానికి ఇష్టపడటం లేదు.

ఉదాహరణ: ఉత్తరప్రదేశ్ మరియు బీహార్ వంటి రాష్ట్రాలలో గమనించినట్లుగా, 29 విషయాలకు సంబంధించిన నిధులు మరియు విధుల బదిలీ సరిపోకపోవడం.

2. ఆర్థికంగా ఆధారపడటం: పంచాయతీలు తరచుగా రాష్ట్ర మరియు కేంద్ర గ్రాంట్లపై ఆర్థికంగా ఆధారపడి ఉంటాయి, వాటి స్వయంప్రతిపత్తిని పరిమితం చేస్తాయి.

ఉదాహరణ: MGNREGA వంటి కేంద్ర ప్రాయోజిత పథకాల నుండి నిధుల విడుదలలో జాప్యం.

3. సామర్థ్య నిర్మాణం: పంచాయతీ సభ్యులకు తగిన శిక్షణ మరియు సామర్థ్య నిర్మాణ కార్యక్రమాలు లేకపోవడం వల్ల ప్రభావవంతమైన పాలనకు ఆటంకం కలుగుతుంది.

4. రాజకీయ జోక్యం: రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల మితిమీరిన నియంత్రణ మరియు రాజకీయ జోక్యం పంచాయతీల స్వయంప్రతిపత్తిని దెబ్బతీస్తాయి.

ఉదాహరణ: తెలంగాణలో, రాష్ట్ర ప్రభుత్వం 2019లో దుబ్బాక పంచాయతీని ముందస్తుగా రద్దు చేసి, దాని పరిపాలనను పర్యవేక్షించడానికి ఒక ప్రత్యేక అధికారిని నియమించింది.

5. జవాబుదారీతనం సమస్యలు: బలహీనమైన జవాబుదారీ విధానాలు మరియు నిర్ణయం తీసుకునే ప్రక్రియలలో తగినంత ప్రజా భాగస్వామ్యం లేకపోవడం.

ఉదాహరణ: 2019లో PRIA నిర్వహించిన అధ్యయనంలో తెలంగాణలోని గ్రామీణ జనాభాలో 25% కంటే తక్కువ మంది గ్రామసభ సమావేశాలలో చురుకుగా పాల్గొన్నారని తేలింది, ఇది స్థానిక పాలనలో ప్రజలతో మమేకమవడం తక్కువ స్థాయిలో ఉందని సూచిస్తుంది.

ముగింపు

73వ రాజ్యాంగ సవరణ గ్రామ స్థాయికి అధికారాన్ని వికేంద్రీకరించడం ద్వారా అట్టడుగు ప్రజాస్వామ్యాన్ని బలోపేతం చేసింది, తద్వారా భాగస్వామ్య పాలనకు వీలు కల్పించింది. ఇది స్థానిక సంస్థలను "ప్రజాస్వామ్య పాఠశాలలు"గా మార్చింది, గ్రామీణ ప్రజల్లో రాజకీయ అవగాహన, నాయకత్వ నైపుణ్యాలు మరియు పౌర బాధ్యతను పెంపొందించింది.

2. "స్థానిక పాలనను పెంపొందించడంలో రాష్ట్ర ఎన్నికల కమిషన్లు, ఆర్థిక కమిషన్లు వంటి రాజ్యాంగ సంస్థల కీలక పాత్రను పరిశీలించండి, వాటి విధులు మరియు అవి ఎదుర్కొంటున్న సవాళ్లను ప్రత్యేకంగా ప్రస్తావించండి."

పరిచయం

భారతదేశంలో స్థానిక పాలనను బలోపేతం చేయడంలో రాష్ట్ర ఎన్నికల కమిషన్లు (SECలు) మరియు ఆర్థిక కమిషన్లు (FCలు) వంటి రాజ్యాంగ సంస్థలు కీలక పాత్ర పోషిస్తాయి. అవి ప్రజాస్వామ్య వికేంద్రీకరణ, ఆర్థిక స్వయంప్రతిపత్తి మరియు పంచాయతీ రాజ్ సంస్థలు (PRIలు) మరియు పట్టణ స్థానిక సంస్థలు (ULBలు) వంటి స్థానిక స్వపరిపాలనల ప్రభావవంతమైన పనితీరును నిర్ధారిస్తాయి. అట్టడుగు ప్రజాస్వామ్యంపై వాటి ప్రభావాన్ని అర్థం చేసుకోవడానికి వాటి విధులు మరియు సవాళ్లు చాలా కీలకం.

1. రాష్ట్ర ఎన్నికల కమిషన్లు (SECలు)

విధులు:

- **ఎన్నికలు నిర్వహించడం:** రాజ్యాంగంలోని అధికరణం 243K కింద నిర్దేశించిన విధంగా, PRIలు మరియు ULBలకు స్వేచ్ఛగా మరియు నిష్పాక్షికంగా ఎన్నికలు నిర్వహించడానికి SECలు బాధ్యత వహిస్తాయి. ఇది స్థానిక ప్రభుత్వాలు ప్రజాస్వామ్యబద్ధంగా ఎన్నికైనవి, ప్రజల ప్రాతినిధ్యం వహిస్తున్నాయని నిర్ధారిస్తుంది.
- **నియోజకవర్గాల పునర్విభజన:** వారు నియోజకవర్గాల పునర్విభజనను పర్యవేక్షిస్తారు, స్థానిక సంస్థల ఎన్నికలకు ఓటర్ల జాబితాలను తయారు చేస్తారు.
- **జవాబుదారీతనాన్ని నిర్ధారించడం:** క్రమం తప్పకుండా ఎన్నికలు జరిగేలా చూడటం ద్వారా, SECలు స్థానిక పాలనలో జవాబుదారీతనం, పారదర్శకతను ప్రోత్సహిస్తాయి. కేరళలో, స్థానిక సంస్థల ఎన్నికలను సమర్థవంతంగా నిర్వహించడం, అధిక ఓటర్ల భాగస్వామ్యం మరియు పారదర్శకతను నిర్ధారించడం కోసం రాష్ట్ర ఎన్నికల కమిషన్ ప్రశంసలు అందుకుంది.

సవాళ్లు:

- **రాజకీయ జోక్యం:** SECలు తరచుగా రాష్ట్ర ప్రభుత్వాల నుండి ఒత్తిడిని ఎదుర్కొంటాయి, ఇది వారి స్వాతంత్ర్యాన్ని దెబ్బతీస్తుంది. అయితే, పశ్చిమ బెంగాల్‌లో, SEC పనితీరులో రాజకీయ జోక్యం ఉందనే ఆరోపణలు స్థానిక ఎన్నికల న్యాయబద్ధతపై ఆందోళనలను రేకెత్తించాయి.
- **వనరుల పరిమితులు:** పరిమిత ఆర్థిక మరియు పరిపాలనా వనరులు ఎన్నికలను సమర్థవంతంగా నిర్వహించే వారి సామర్థ్యానికి ఆటంకం కలిగిస్తాయి.
- **తక్కువ ఓటర్ల సంఖ్య:** అనేక రాష్ట్రాల్లో, స్థానిక ఎన్నికలలో ఓటర్ల సంఖ్య తక్కువగా ఉంది, ఇది స్థానిక పాలనపై అవగాహన లేకపోవడాన్ని లేదా ఆసక్తి లేకపోవడాన్ని ప్రతిబింబిస్తుంది.

2. ఆర్థిక కమిషన్లు (FCలు)

విధులు:

- **వనరుల కేటాయింపు:** రాజ్యాంగంలోని అధికరణం 243-I మరియు అధికరణం 243-Y ప్రకారం, రాష్ట్ర ప్రభుత్వం మరియు స్థానిక సంస్థల మధ్య ఆర్థిక వనరుల పంపిణీని FCలు, ముఖ్యంగా రాష్ట్ర ఆర్థిక కమిషన్లు (SFCలు) సిఫార్సు చేస్తాయి. 14వ ఆర్థిక కమిషన్ (2015-2020) స్థానిక సంస్థలకు నిధుల వికేంద్రీకరణను గణనీయంగా పెంచింది, అభివృద్ధి కార్యకలాపాలను చేపట్టడానికి వారికి అధికారం ఇచ్చింది.
- **సహాయ నిధులు:** రాష్ట్ర ఏకీకృత నిధి నుండి గ్రాంట్-ఇన్-ఎయిడ్‌ను సిఫార్సు చేయడం ద్వారా PRIలు మరియు ULBల ఆర్థిక ఆరోగ్యాన్ని మెరుగుపరచడానికి చర్యలు తీసుకోవాలని వారు సూచిస్తున్నారు. కర్ణాటకలో, PRIలకు సకాలంలో నిధుల పంపిణీని నిర్ధారించడంలో SFC కీలక పాత్ర పోషించింది, ఇది మెరుగైన స్థానిక పాలనకు దారితీసింది.
- **ఆర్థిక వికేంద్రీకరణ:** స్థానిక సంస్థలు తమ విధులను సమర్థవంతంగా నిర్వహించడానికి తగిన నిధులు ఉన్నాయని నిర్ధారించుకోవడం ద్వారా ఆర్థిక వికేంద్రీకరణను ఆర్థిక సంస్థలు ప్రోత్సహిస్తాయి.

సవాళ్లు:

- **అమలులో జాప్యం:** స్థానిక సంస్థల ఆర్థిక స్వయంప్రతిపత్తిని ప్రభావితం చేస్తూ, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు SFCల సిఫార్సులను తరచుగా ఆలస్యం చేస్తాయి. అయితే, ఉత్తరప్రదేశ్‌లో, SFC సిఫార్సులు తరచుగా ఆలస్యం అవుతూ స్థానిక సంస్థల ఆర్థిక స్థిరత్వాన్ని ప్రభావితం చేస్తాయి.
- **అసమర్థ అధికార వికేంద్రీకరణ:** అనేక రాష్ట్రాలు స్థానిక సంస్థలకు తగినంత నిధులు లేదా విధులను కేటాయించవు, వాటి ప్రభావాన్ని పరిమితం చేస్తాయి.
- **నైపుణ్యం లేకపోవడం:** స్థానిక సంస్థల ఆర్థిక అవసరాలను ఖచ్చితంగా అంచనా వేయడానికి SFCలకు కొన్నిసార్లు సాంకేతిక నైపుణ్యం ఉండదు.

ముగింపు:

స్థానిక పాలనను బలోపేతం చేయడానికి రాష్ట్ర ఎన్నికల కమిషన్లు మరియు ఆర్థిక కమిషన్లు ఎంతో అవసరం. SECలు స్వేచ్ఛగా, న్యాయంగా ఎన్నికల ద్వారా ప్రజాస్వామ్య ప్రాతినిధ్యాన్ని నిర్ధారిస్తుండగా, FCలు స్థానిక సంస్థలు సమర్థవంతంగా పనిచేయడానికి ఆర్థిక వెన్నెముకను అందిస్తాయి. అయితే, రాజకీయ జోక్యం, నిధుల తగినంత పంపిణీ లేకపోవడం మరియు వనరుల పరిమితులు వంటి సవాళ్లను పరిష్కరించడం ద్వారా వాటి సామర్థ్యాన్ని పూర్తిగా గ్రహించాలి. కేరళ, కర్ణాటక వంటి రాష్ట్రాల ఉదాహరణలు ఈ సంస్థల సానుకూల ప్రభావాన్ని ప్రదర్శిస్తాయి, అయితే పశ్చిమ బెంగాల్ మరియు ఉత్తరప్రదేశ్ వంటి రాష్ట్రాలలోని సమస్యలు సంస్కరణల అవసరాన్ని తెలియచేస్తాయి. ఈ సవాళ్లను పరిష్కరించడం ద్వారా, భారతదేశం నిజమైన అట్టడుగు ప్రజాస్వామ్యాన్ని, సమర్థవంతమైన స్థానిక పాలనను సాధించగలదు.